

ЗМІНИ ПОДАТКОВИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Коваль Лариса

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Панчук Олександр

*аспірант Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Введення воєнного стану з 24 лютого 2022 року призвело до змін податкової системи України. Надзвичайно важливо стало питання ритмічного і повного надходження податків до бюджету для підтримки стабільного функціонування держави в умовах війни.

З метою швидкої адаптації економіки країни до реалій воєнного стану та забезпечення її швидкого відновлення після війни Верховною Радою України були прийняті ряд надважливих Законів України, які спрямовувалися на зменшення податкового тягаря.[2]

Аргументуючи політику держави щодо податкових стимулів, варто зазначити, що важливість запровадження та призначення податкових преференцій¹⁶ полягає в тому, щоб забезпечити і вдало реалізувати стратегічні завдання держави в умовах воєнного стану. Адже, податкові преференції є високоефективним економічним інструментом втручання у розподільчі процеси за допомогою маневрування формами організації фінансових відносин з метою досягнення певних суспільних пріоритетів та соціально-економічних цілей, а з іншого боку, практика їх надання призводить до значних прямих фіскальних втрат у вигляді втрат бюджетних надходжень. [1]

У зарубіжній практиці використовують цілу низку інструментів преференційного оподаткування в залежності від мети його реалізації, фази

---

¹⁶ У перекладі з англійської податкова преференція (англ. *preference*) – перевага. В економічній енциклопедії подається таке трактування терміну «преференція»: перевага, пільга, надана окремим державам, підприємствам, організаціям для підтримки окремих видів діяльності; представлена у формі зниження податків, знижок з мита, звільнення від платежів, надання вигідних (пільгових) кредитів. – URL : <http://slovopedia.org.ua/38/53407/383214.html>

економічного циклу, специфіки умов господарювання та інших зовнішніх і внутрішніх чинників. Поширеними є: інвестиційні знижки з податку на прибуток підприємств щодо витрат на НДДКР, які встановлюються у фіксованих розмірах або загалом звільнення від оподаткування витрат на інновації; інвестиційні податкові кредити стосовно цих же витрат; податкові канікули як спосіб залучення іноземних інвестицій; прискорена амортизація тощо.

Також, найпоширенішими податковими інструментами регулювання раціонального енергоспоживання у розвинених країнах світу є: податковий кредит, прискорена амортизація та податкова знижка.

Світовий досвід преференційного оподаткування діяльності свідчить про те, що за рівнем інноваційної активності, обсягами інвестування науки, розвитком інфраструктури інноваційного підприємництва Україна ще до військового вторгнення значно відставала від провідних країн світу.[7]

Особливі умови оподаткування в умовах воєнного стану в Україні полягають у наступному:

Законом України № 2118-IX було введено мораторій на проведення всіх податкових перевірок, однак, вже у наступному Законі № 2120-IX було здійснено уточнення і дозволено контролюючим органам проводити фактичні перевірки та камеральні перевірки, у разі бюджетного відшкодування. До плану-графіка проведення документальних планових перевірок можуть бути включені виключно платники податків, які здійснюють діяльність: у сфері виробництва та/або реалізації підкацизної продукції; у сфері організації грального бізнесу в Україні; у сфері організації фінансово-платіжних послуг.[3,4]

Законом України № 2120-IX встановлено нульову ставку акцизу на пальне та зменшено ставку податку на додану вартість з 20% до 7% з метою утримання ціни на пальне, вартість якого має бути доступною для забезпечення діяльності з перевезення необхідних вантажів та проведення ефективної посівної кампанії.[4]

Законом України № 2118-IX передбачено, що у разі неможливості подання податкової та іншої звітності у строк визначений законом або сплати податкових зобов'язань, платники податків звільняються від передбаченої Податковим кодексом України відповідальності за умови виконання своїх обов'язків протягом шести місяців з моменту припинення або скасування воєнного стану в Україні.[3]

На період до припинення або скасування воєнного стану на території України не застосовуються фінансові санкції за порушення, які пов'язані із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій. Однак з 1 жовтня 2023 року ця норма скасована і податкова зможе штрафувати за порушення у сфері застосування РРО.

Зменшення штрафних санкцій за невидачу фіскальних чеків (25% – перше порушення, 50% – кожне наступне) на період з 01.08.23 до 31.07.25 (або до скасування воєнного стану) для ФОП – платників єдиного податку, які не зобов'язані вести товарний облік. [5]

Однак, Закон України № 2120-IX дозволяє застосовувати штрафні санкції до підприємців за порушення порядку здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів.[4]

Операції з добровільної передачі або відчуження коштів, товарів, у тому числі підакцизних, надання послуг на користь Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони без попереднього або наступного відшкодування їх вартості не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування, тобто такі операції не оподатковуються податком на додану вартість, а також акцизним податком.

Для фізичних осіб: кошти, які фізична особа отримує у вигляді відшкодування за надані послуги з перевезення для забезпечення потреб Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони не включаються до доходу фізичної особи, а отже не оподатковуються податком на доходи фізичних осіб та військовим збором.[2]

Відповідно до внесених змін до Податкового кодексу України, значно зменшилося податкове навантаження на бізнес.

Так, внесені зміни дозволяють з 01 квітня 2022 року суб'єктам господарювання 2 гр. платників ЄП з річним доходом у розмірі до 10 млрд. грн. перейти на сплату єдиного податку зі ставки 5% на ставку 2%. Однак, ця норма була скасована з 01.08.2024 року.

Фізичні особи-підприємці першої та другої групи єдиного податку мають право взагалі не сплачувати єдиний податок. З 1 серпня 2023 р. також повертається обов'язкова сплата авансових внесків з ЄП для 1-2 груп (незалежно від того є дохід чи ні).

Також, фізичні особи-підприємці та особи, які провадять незалежну професійну діяльність мають право віднести до витрат кошти, які перераховані на потреби оборони.

Відповідно до Закону України № 2120-IX, платники податку на додану вартість мають право на період дії воєнного стану сформувати податковий кредит на підставі первинних документів без реєстрації податкових накладних або розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних.[4]

З 01 березня 2022 року до закінчення або скасування дії воєнного стану та протягом року з моменту його скасування або закінчення, фізичні особи-підприємці, в тому числі ті, що обрали спрощену систему оподаткування, особи, які провадять незалежну професійну діяльність мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати єдиний соціальний внесок за себе.[2]

Окрім того, роботодавці – платники єдиного податку, що обрали спрощену систему оподаткування – фізичні особи-підприємці, які належать до другої та третьої груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, що належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний соціальний внесок на фонд оплати праці найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України.

Водночас на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після припинення або його скасування, штрафні санкції не застосовуватимуться, а пеня за цей період не нараховується, нарахована підлягає списанню.

Також встановлено мораторій на проведення документальних перевірок правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску. Ця норма скасована з 01.08.2024 року.

На територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації: не нараховується та не сплачується екологічний податок за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів; плата за землю; податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки за об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації.[5]

Законом № 3603-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення онлайн-комунікації з платниками податків та уточнення окремих положень законодавства» передбачено[6]:

– врегулювання питання встановлення податкових пільг з плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки на територіях, щодо яких прийнято рішення про обов'язкову евакуацію населення (прийняття рішення сільських, селищних, міських рад, військових адміністрацій та військово-цивільних адміністрацій є обов'язковим);

– доповнення переліку доходів, які не включаються до загального оподаткованого доходу платника податків, вартістю незареєстрованих лікарських засобів, безоплатно наданих (переданих) на користь пацієнтів, які беруть участь у клінічних випробуваннях, програмах розширеного доступу пацієнтів до незареєстрованих лікарських засобів та/або програмах доступу суб'єктів дослідження (пацієнтів) до досліджуваного лікарського засобу після завершення клінічного випробування;

– надання можливості платникам податків взаємодіяти з контролюючим органом у режимі відеоконференції, зокрема під час

розгляду матеріалів скарг та матеріалів перевірок (порядок такої взаємодії буде врегульовано відповідними нормативно-правовими актами);

- скорочення термінів проведення перевірок щодо визначення суми податку на dodanu вартість, яка підлягає бюджетному відшкодуванню;
- врегулювання порядку взаємодії податкових органів та Центрального депозитарію цінних паперів і депозитарних установ, уповноважених обслуговувати рахунки власників часток товариств в обліковій системі часток товариств, в частині обміну інформацією про відкриті рахунки.

Таким чином, державою було запроваджено значні зміни щодо зменшення податкового навантаження як на бізнес, так і на громадян.

Зміни бюджетно-податкового законодавства України з 2022 року хоча і підвищили ефективність пільгового оподаткування за податками та сприяли зростанню втрат бюджетних доходів, не забезпечили досягнення стратегічних цілей.

Тому, **Комітетом з питань фінансів, податкової та митної політики Верховної Ради** було схвалено законопроект [№11416-д](#), який передбачає підвищення податків і за допомогою якого планується збільшити надходження до бюджету. У разі прийняття **законопроекту** в оприлюдненій редакції податкове навантаження на бізнес зросте, а деякі питання взаємодії з податковою стануть жорсткішими.

Проект закону № 11416 - д «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» з 1 жовтня 2024 року передбачає наступне[8]:

- підвищення розміру військового збору, який сплачується під час виплати заробітної плати, дивідендів, інших доходів фізичних осіб до 5%;
- оподаткування всього доходу юридичної особи (незалежно від системи оподаткування) військовим збором за ставкою 1%;
- сплата ФОП 3 групи єдиного податку військового збору у розмірі 1% від доходу;
- сплата ФОП 1, 2 та 4 групи єдиного податку військового збору за ставкою 5% від розміру двох мінімальних заробітних плат станом на 1 січня звітного року (наразі така сума податку складе 710 грн);
- оподаткування вартості набутого у власність автомобіля, що підлягає першій державній реєстрації, військовим збором за ставкою 15%;
- справляння військового збору за ставкою 5% з вартості послуг мобільного зв'язку, сплаченої користувачами;
- оподаткування доходу від діяльності з продажу ювелірних (побутових) виробів військовим збором за ставкою 30%.

Висновки. З'ясування впливу податкових преференцій на соціально-економічний розвиток країни свідчить про те, що його слід

розуміти як процес безпосереднього стимулюючого впливу на доходи, споживання, використання природних ресурсів, інвестиційну та інноваційну діяльність платників податків за допомогою комплексу інструментів преференційного оподаткування.

Втрати бюджету від надання податкових пільг в Україні визначають, що процес забезпечення формування доходів бюджету залежить не від кількості наданих пільг, а від їх змістовного складу і удосконалення практики їх надання.

Таким чином, державою було запроваджено значні зміни щодо зменшення податкового навантаження як на бізнес, так і на громадян. Проте, враховуючи, що від сплати податків до державного чи місцевого бюджету залежить і фінансування обороноздатності держави, ввдбуваються зміни у податковому законодавстві не на користь платників податків

Тому, функціонування механізму преференційного оподаткування доцільно спрямовувати на досягнення конкретних результатів, зокрема соціального, економічного, екологічного ефектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василевська Г. В. Стратегічні пріоритети розвитку преференційного оподаткування в Україні [Текст] / Г. В. Василевська // Світ фінансів. – 2011. – № 1. – С. 170-178.
2. Воронін Я. Податкові стимули в умовах воєнного стану. – URL: <https://unba.org.ua/publications/7377-podatkovyi-stimuli-v-umovah-voennogo-stanu.html>.
3. Закон України № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану». – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.
4. Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». – URL : <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77303.html>.
5. Закон України № 7190 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
6. Закон України № 3603-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення онлайн-комунікації з платниками податків та уточнення окремих положень законодавства». – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3603-20#Text>.
7. Магопець О. А. Розвиток процесів управління оподаткуванням в системі державного управління [Електронний ресурс] / О. А. Магопець, А. В. Босенко. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2016. - Вип. 29. – С. 110-119.

8. Проект закону № 11416 - д «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану». – URL : <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakoniv-ukraini-shchodo-osoblivostey-opodatkuvannya-u-period-dii-voennogo-stanu>.